

לא מבוטלת גם מן הסכיבה בה הקהילה נמצאת²⁷. וכדוגמה, בכל מקום תשתנה התפיסה של "חוקות הגויים" בהתאם למנהגי הגויים המקומיים. וכבר ראינו²⁸ את מנהג מקצת הקהילות שבאשכנז שלא להתענות בערב ראש השנה "משום חוקות העכו"ם" (הגהות מיימוניות לריש ה' שופר סי' א), וביארנו ענין זה על פי נוהגם של הנוצרים המקומיים להתענות בימי ה-ember, שחלו גם לעתים בערב ראש השנה. בדומה לכך הבאנו להלן (בהשלמות ובתוספות לח"ב עמ' מד) את המנהג לאכול כזית בשר בערב שבת, להוציא מלבם של הנוצרים המתענים מבשר בערבי שבתות. עוד הראינו²⁹ שהיתה תקופה באשכנז שבה ביטלו את המנהג הקדמון

27 על עיקרון זה כבר עמד המהר"ץ חיות בדרכי ההוראה שלו, שם פ"ג עמ' רכה. וראה בתשובתו של ר' יהודה אריה מודינה, בספר היוכל ללוי גינצברג, ניו יורק תש"ו, עמ' תטז: כי דברי חז"ל צריך להבינם כפי המקום והזמן והאדם, דאי לא כן נהיה בדבריהם אפיקורסים כמו הקראים בתורה שבכתב, כי אין קץ לדברים שמצינו להם ז"ל אסורים שנעשו מותרים בחילוף הזמן והמקום... וכו'. הדוגמה שהוא מביא מתייחסת לגילוי הראש. וכך הוא כותב: והנה לפי המלבושים שנוהגים בני מזרח וגילוח ראשם והמצנפת ודאי שג"ה יורה להם עזות מצח כי אין להם מנהג להסיר המצנפת לכבוד גדולים ולא לסיבה אחרת, ומי מהם שילך כך יתראה שוטה או חצוף. אבל לנו בני איטליאה שלבושינו באופן אחר ומגדלים שערוטינו ומנהג הוא להסיר הכובע ולעמוד כך לפני הגדולים לכבדם, איך יחשב המוסר חוצפא והכבוד עזות... וכו'.

לדיון כללי על השפעות חיצוניות על פני קהילות יהודיות למיניהן, ראה בספרו (האנתרופולוגי בעיקר) של ר' פטאי, Tents of Jacob, 1971, פרק ח, עמ' 135–154, ובייחוד עמ' 158, שם הוא כותב כדלהלן:

It has been pointed out by historians and social scientists that throughout the long history of their dispersion, the Jews tended to assimilate to those cultures which they considered superior to their own, and conversely, to resist assimilation in cultural environments they found inferior. There can be no doubt as to the general correctness of this observation... Assimilation, which, in this context is more accurately termed acculturation, is, after all, but the acquisition of something the cultural environment has to offer; and groups, just like individuals acquire only things they want, things they value. This generalization, however, does not tell the whole story. For in addition to the free decision to acquire something because it appears desirable, individuals or groups often are forced by circumstances to adopt cultural traits which in themselves held no attractions whatsoever for them...

הוא ממשיך בהבאת דוגמאות לחיזה שלו. ע"ש.

28 מנהגי ישראל ח"ב, עמ' מא–מב. 29 שם עמ' רמה.